RESSENYES

AVENTIN, MERCÈ

Vilamajor 872-1299. De la fi del Sistema Antic a la consolidació del Feudalisme. Ed. Ausa.-Sabadell.-1990

La publicació del treball de Mercé Aventín sobre Vilamajor, representa una contribució important a la divulgació de l'etapa medieval del Vallès. La impressió del llibre ha estat possible gràcies a l'ajut proporcionat per La Rectoria, grup de persones vinculades al món de l'art que, interessades en la difusió de la cultura, han aportat part del finançament d'aquest treball.

Mercé Aventín és una medievalista formada a la Universitat de Barcelona i actualment hi treballa com a professora al Departament d'Història Mediveal. Durant la seva carrera com a investigdora ha estudiat diversos temes, però essencialment s'ha centrat en Vilamajor. Així doncs, s'ha de remarcar la seva Tesi de Llicenciatura, dedicada a aquest àmbit geogràfic, i la seva Tesi Doctoral que versa sobre el Vallès a la baixa edat mitjana.

Mercè Aventín s'afegeix a altres historiadors en l'estudi de Vilamajor donada l'excepcionalitat de la seva documentació: Una làpida de l'any 872, una requesta de béns de mitjans del segle X i els comptes del palau comtal i del fisc (s. XII).

L'estructura amb què Aventín ha dividit el seu llibre és força clara. La primera part, titulada *Del present cap el passat*, està dedicada a introduir als lectors la geografia. L'aproximació grogràfica es refereix a la geografia física, la fauna i la flora, les activitats de la població, els tipus de construccions del territori i les comunicacions. Així doncs, aquest apartat del llibre pretén apropar la realitat geogràfica i humana a aquells que no la coneixen o que no han observat aquestes característiques.

El segon capítol és el dedicat als pobles de Sant Pere i Sant Antoni. En aquest espai, doncs, es fa la primera aproximació a la història de l'edat mitjana a través de la descripció arquitectònica dels edificis religiosos i les masies que encara es conserven.

La segona part, anomenada *el poblament*, s'inicia amb la presentació de les fonts. Cal afegir també, que per fonamentar les seves hipòtesis i crear-ne de noves no ha utilitzat solament documents escrits sinó que s'ha ajudat de la toponímia. En darrer lloc, aquesta part serveix a l'autora per exposar el desenvolupament del poblament de Sant Pere de Vilamajor i la creació de Sant Antoni o vila nova.

La tercera part del llibre ha estat la utilitzada per analitzar la societat. Per fer-ho, l'ha dividit en dos capítols que tenen un denominador comú: en el primer es fa referència a la pagesia i a la monarquia i s'exposa l'administració comtal, els béns i els drets dels comtes-reis i els privilegis reials de Vilamajor; en el segon, Aventín parla de la pagesia i l'Església, en el qual s'intenta demostrar el funcionament de la seva administració (senyorial i religiosa) i el proveïment dels serveis espirituals.

Mercè Aventín acaba el seu llibre amb unes breus conclusions que tornen a plantejar alguns dels problemes exposats al llarg del llibre i intenta valorar la manera en què han estat analitzats.

Així, doncs, aquest llibre ofereix una visió força completa de la primera meitat de l'edat mitjana que serveix per recompondre el poc que es coneix sobre la història vallesana. Finalment, afegirem que afortunadament els últims anys han estat força productius pel que fa a l'estudi d'aquesta etapa històrica donat que es publicà un treball sobre els segles IX, X i XI i en l'actualitat es porten a terme altres recerques dins de la cronologia baix-medieval.

Virtuts Angulo
Àrea d'Història i Art Medieval i Modern

DANTI I RIU, JAUME

Aixecaments populars als Països Catalans (1687-1693). Col. I Biblioteca d'Història dels Països Catalans núm. 1 Ed. Curial, Barcelona 1989.

Si l'aparició d'un llibre d'història és sempre un esdeveniment important, ho és encara més quan coincideix alhora amb una nova col·lecció com s'esdevé en aquest cas. El fet que aquesta tingui com a objectiu recollir treballs d'investigació d'arreu dels Països Catalans té una transcendència no només metodològica



sinó cultural i fins i tot política. Poques vegades s'han fet propostes d'estudis que permetin un coneixement global del passat comú de les terres de cultura catalana, especialment necessari quan els estudis es refereixen —com en aquest cas— al període cronològic de l'existència de la Corona d'Aragó on l'estudi de cada un dels seus territoris per separat ha creat mancances importants tant en l'aspecte factual com interpretatiu. Més enllà d'aquesta perspectiva històrica, podrà donar peu a pensar en els Països Catalans sense les crispacions d'una discussió política partidista, en un debat encara no tancat malgrat els desitjos de l'Estat i de sectors polítics no solament valencians sinó també catalans.

És significatiu que el director de la col·lecció sigui un historiador de la trajectòria d'Ernest Belenguer. Format a València sota el mestratge de Joan Reglà, va passar per la Universitat de Mallorca per recalar finalment a la Universitat de Barcelona on és catedràtic d'Història Moderna, i és autor, entre d'altres obres, de "València a la crisi del segle XV" i coordinador de la "Història del País Valencià".

Si E. Belenguer és una de les poques persones de què disposa la nostra historiografia per dirigir una col·lecció així; Jaume Dantí és també una de les personalitats idònies per tema d'aquest primer llibre. L'historiador vallesà té darrera seu una trajectòria sòlida en el camp de la història comarcal i rural. A partir dels seus dos primers llibres: "Granollers i Comarca als segles XVI i XVII" (Granollers, 1981) i la seva tesi doctoral "Terra i Població al Vallès Oriental. Època Moderna." (Sta. Eulàlia de Ronçana, 1988), es dibuixen dues constants de les seves investigacions: esbrinar l'evolució econòmica en dos segles encara tan foscos com els XVI i XVII, i els canvis estructurals que es produeixen en les explotacions agràries i, inevitablement, en el teixit social pagès. L'estudi d'aquests aspectes enllaça directament amb els que ha dedicat a la conflictivitat pagesa en la segona meitat del segle XVII i que ha plasmat en diversos articles des del 1979. Màxim coneixedor, per tant, de la revolta dels Barretines, en aquesta obra realitza la seva descripció encabint-la dins un marc més ampli: el de la revolta de la Segona Germania valenciana i la inestabilitat de les Illes.

El fet que només hagi estudiat de primera mà l'aixecament del Principat i que aquest sigui el més important fa que, òbviament, ocupi un lloc preeminent quant als altres i que se n'intenti fer una relació interpretativa, partint d'un marc general on coincidirien la recuperació econòmica, els allotjaments militars, la conflictivitat senyorial i l'oposició al poder de l'estat. L'estudi conjuntural que realitza en el primer capítol és valuós per ell mateix com a estat de la qüestió dels coneixements que es tenen d'aquest període, realitzat a partir de les diverses monografies aparegudes en els darrers anys i que permet fer balanç de la situació econòmica i social del Principat. Potser s'hi troba a faltar una referència més extensa de la situació dels grups urbans i comerciants que tant van valorar Carles II i que van jugar un paper important en el decantament del Principat en la Guerra de Successió a favor de l'Arxiduc Carles. I dic això perquè les crisis d'aquests anys, en vigílies del canvi dinàstic, van condicionar la formació dels bàndols a la guerra, tal com demostren les investigacions de Joaquim Albareda. Aquesta realitat, com marca Dantí, s'amplia al conjunt dels Països Catalans, especialment clar en el cas valencià on els partidaris austracistes van reivindicar la bandera agermanada de 1693.

Amb aquests aspectes, es destaca la transcendència de les diferències al si de la comunitat pagesa i l'augment de la pressió senyorial. La pressió dels barons per aprofitar la recuperació econòmica i augmentar els seus ingressos van portar a la resposta de la pagesia, encapçalada per aquells sectors que han ampliat el seu patrimoni i que no volen traves al seu desenvolupament. Com a greuge afegit, els allotjaments militars són una forma brutal d'extracció dels recursos econòmics dels pagesos, que en condicionaven la recuperació. El doble vessant del conflicte, econòmic i polític, queda ben clar en els dos casos, i deixà com a conseqüència un malestar que es tornaria a manifestar en el conflicte del 1705-14 i va augmentar la presència de la monarquia en els Països Catalans, que en el cas valencià era ja anterior a aquests esdeveniments. Aquest últim punt permet a J. Dantí tornar a qüestionar el neoforalisme, concepte de J. Reglà que havia estat ja criticat per F. Sánchez Marcos i, per tant, concloure que

el que en realitat hi va haver és un augment de la presència reial, a Catalunya i el País Valencià afavorida per una noblesa massa dèbil per mantenir per si sola la seva preeminència social.
És, en definitiva, un llibre que, més enllà d'allò que anuncia, dóna peu a lectures en el camp polític i social en els anys anteriors a la Guerra de Successió, especialment valuoses per la manca d'un estudi global del canvi de segle, que molt bé podria fer el mateix Dantí.

Àngel Casals
Historiador



AREA DE GEOGRAFIA DEL MUSEU DE GRANOLLERS

La població i el poblament al Vallès Oriental, La Garriga, Ed. Rourich-Contrapunt (1990), Centre d'Estudis i debats. (Col. Monografies Contrapunt, 5), 142 pp.

La publicació d'un llibre sempre ha estat una notícia important. Més encara, quan l'objecte d'estudi, en aquest cas la població, té com a àmbit de recerca la nostra comarca. Iniciatives com aquesta són d'agraïr, doncs poques vegades es dóna la convergència suficient entre la creació científica per un costat i la tan necessària i desitjada edició per l'altre. La bona tasca feta pel Museu de Granollers, a través dels components de la seva Àrea de Geografia junt amb la decidida voluntat divulgadora del grup Contrapunt de la Garriga han estat els artífexs d'aquest bon encert.
Aquest llibre és el resultat d'una exposició que amb el mateix títol es va fer el mes de febrer de 1988. Fruit d'aquell treball es publicà, en el seu moment, un ampli catàleg i un parell d'articles, un a Plaça Gran i l'altre a la revista Contrapunt. Més recentment, coincidint amb la seva presentació pública, una nova exposició, ara a Canovelles, analitza els trets més característics de la seva població. Per tant, tot i les pròpies limitacions únicament condicionades per l'espai de l'edició es tracta d'una obra força meditada i amb moltes hores de dedicació al darrera.
El contingut s'estructura en tres parts. En primer lloc es presenten les grans etapes de l'evolució històrica des de les primeres referències documentals medievals fins a la dècada dels anys vuitanta. Molt breument, s'exposen les principals aportacions que s'han fet sobre el tema a partir de la bibliografia, molt escassa encara, d'àmbit local. A continuació es fa un estudi de les principals característiques demogràfiques actuals a nivell municipal a partir d'una anàlisi estructural d'acord amb les dades que s'obtenen de l'explotació del PMH de 1986. Clou el llibre una introducció a l'estudi del poblament. Es classifiquen els municipis en funció de la seva morfologia adoptada a partir de la qual, es presenta una tipologia força sugestiva i atraient. I, per acabar, s'explica quin ha estat el poblament en els últims deu anys i tot just s'apunta un esbós del que seria la jerarquia urbana actual a la comarca.
Tots som conscients que no és gens fàcil fer entenedor al gran públic tot allò que conforma i configura la ciència demogràfica moderna, per la pròpia naturalesa objecte d'estudi com per les tècniques estadístiques que s'hi apliquen cada vegada més sofisticades. Massa sovint hom persegueix la comprensió d'un argument clar, prosaic en la seva argumentació i definitiu en les conclusions. Per això és tot un mèrit haver pogut plasmar en un llibre el resultat d'una investigació d'aquest tipus, que combina el text amb un tractament gràfic abundant i generòs. Tot un mèrit haver contribuït a la difusió de la realitat més immediata del nostre entorn, tenint en compte la poca atenció editorial que tradicionalment s'hi ha esmerçat. La nostra no és pas una de les comarques que destaqui pel nombre de monografies publicades i, les poques que hi ha, tret d'algunes excepcions, ja han esdevingut clàssiques i reclamen ésser superades.
Aquest doncs, és un llibre que s'ha de comprar, tan útil per a l'estudiós com pel lector interessat sense oblidar el gran favor que pot fer a les escoles com a eina de treball o consulta. També, perquè serveixi d'esperó a la tasca editorial endegada pel grup Contrapunt, que amb aquesta ja en són cinc les monografies publicades. I, finalment, perquè no deixa de ser un estímul per a tots els qui es dediquen a la recerca, en aquest cas, l'Area de Geografia del Museu de Granollers. Des d'aquí la meva millor enhorabona al seus autors.

Josep Homs i Corominas
Geògraf